

Nieida gii vavddada/gahkká

The Girl Who Stutters sámegielat veršuvdna – jorgalus man The Stuttering Foundation (Jane Fraser, presideanta) lea dohkkehan.

Nieida gii vavddada/gahkká

Dá lea jorgaluvvon veršuvdna mitalusas *The girl who stutters* ©Stuttering Foundation www.stutteringhelp.org

Ođasmahtton dárogilli 10.09.2021. Jorgaluvvon ja heivehuvvon sámegillii 2025.

Dát mitalus heive gaskadási ohppiide. Váhnemat, oahpaheaddjit ja logopeda sáhttet lohkat "Nieida gii vavddadii/gahkká" ovttas mánáiguin geat vavddadit/gahkket, ja maddái oappáiguin ja vieljaiguin.

Mitalus lea nieidda birra gean namma lea Mia, mii vavddadeapmi/gahkkan lea sutnje ja maddái su vuosttaš beivvi birra logopeda luhtte gean namma lea Lemet. Mitalusa loahpas leat lassediđut mat čájehit mii logopedalaš čuovvoleapmi sáhtta leat.

Sámegillii jorgalan Berit Eskonsipo dárogielat veršuvnna vuodul.
Sámegielat sisdoalu dárkkistan ja heivehan: Lone Nergård Boine ja Marit Inger Pulk.
Statped, 2025.

Nieida gii vavddada/gahkká

Mia J.

Rebecca D.

Casey W.

Čáli ulbmil

Mun sávašin ahte dát muitalus
veahkehivččii eará mánáid geat
vavddadit/gahkket. Doaivvun ahte sii
dovdet iežaset buorebun ja unnit okto
maŋjel go leat lohkan dán.

-Mia.

Moai doivo ahte muitalus sáhtta leat
ávkkálaš ohppiide, bearrašii ja fágaolbmuide.
Mia muitalus ja lassedieđut galget addit dieđuid,
guoimmuheami ja ipmárdusa das mii logopeda
čuovvoleapmi sáhtta leat. Bisán áinnas go
oainnat bisánangalbba ja mana doarjjaárbii mii
lea maŋábealde, dahje loga njuolga čađa. Moai
sávve ahte don liikot muitalussii *Nieida gii
vavddada/gahkká.*

-Rebecca D. & Casey W.

Oktii lei nieida gean namma lei Mia. Son
RÁHKISTII dásnut. Son máhtii ollu
iešguđetlágan dánssaid: hiphopa, jazza, dálááiggi
dánsuma, baleahta, steppaja lyrihkalaš dánsuma.
“Lea go buot eará viđát luohká ohppiin NÁ ollu
dahkamuš?” imaštalai Mia.

Go son dánssui, de dovddai iežas friddjan, dego
beaiveloddi dahje boazu mii ruohtai alážiin. Ja go son
dánssui, de beasai deaivvadiit iežas ustibiiguin.

Sis lei álo ollu man birra hállat/hupmat, nugo sin favorihтта TV-ráiddu birra dahje sii ordnejedje vuovttaid. Mia liikui leat ustibiiguin ovttas. Go beasai dánsut ja deaivvadit buot ustibiiguin, de son šattai hui gealdagassii ja ilus.
“Dánsun lea somá!” Mia jurddašii.

Mia liikui vel eanet hállat/hupmat go dánsut, ja go šattai áŋgir, de hála-/hupmagođii HUI jođánit. Go hálai/humai issoras jođánit, de jietnadagat seahkanedje su njálmmis.

Su hállan/hupman boatkanattai, ja lei váttis oažžut olggos sániid. Su ustibat sáhtte hállat/hupmat nu jođánit go háliidedje, muhto dan ii nagodan Mia. “Lea dego mu njuovčča livččii sorrón”, smiehtai Mia.

Mia lei álo gealdagasas ovdal halloweena. Dan jagi lei son gárvodan dielkogobban, ja lei ráhkkaneame vázzit ‘njálggus vai gielis’. Son ii diehtán ahte dán jagáš halloween galggai šaddat earáláganin.

Geainnu alde iežas oappáin dajai Mia
“H-h-h-h-háliidat go mannat duon vissui mii
duoppe lea?”

“Mia!” čurvii oabbá hirpmástuvvamiin,
“vavddadit/ gahkket go?”

“Á-á-á-ándagassii! Dat dušše dáhpáhuvvá”,
dajai son.

Oabbá orui vajálduhtán Mia boatkaneaddji vuogi hállat/hupmat, muhto dan ii dahkan Mia. “Mii bat dal aitto dáhpáhuvai?” ja “mii lea vavddadeapmi/ gahkkan?” imaštalai son.

Dađistaga go Mia šattai boarráseabbon, de bođii boatkaneaddji hállan-/hupmanvuohki čađat ruovttoluotta. **Son vavddadii/gahkai.** Son jurddašalai “jávka go dat fargga?”.

Dan ii dahkan. Šattai vearrát. Son ii diehtán maid son galggai dahkat. Son dovddai iežas nu vártnuheapmin ja okto. Muhtun beaivvi háleštii/humadii iežas etniin. “Mia, dovddat go muhtomin ahte lea váttis dadjat dan maid háliidat dadjat?”

Mia gesii vuoinjahaga ja dajai “Mun vavddadan/gahkan. Mu-mu-mu-mun vavddadan/gahkan. Mu mielas buohkat earát leat seammaláganat, muhto mun lean earálágan.”

“Miažan, ii daga maidege, eai buohkat leat seammaláganat.” Eadni buorrestii Mia.

“Muhto eadni”, dajai Mia, “maid galgган dahkat? Maid galgган da-da-dahkat?”

“Ráhkis Mia, moai sáhtte mannat logopeda lusa. Logopeda diehtá juste maid moai sáhtte dahkat.”

Mia jurddašii “veahkeha go dat mu obanassiige?”

Mia lei balus go galggai deaivat logopeda. Son čuoččui stuora vilges vistti olggobealde ja geahčai bajás guhkes, ceakko tráhpá.

Son diđii ahte galggai hállat/hupmat amas olbmui
vavddadeami/gahkkama birra. Son lei balus. Sus
čagalduhte čoalit, muhto de son jurddašii “don gal
fertet leat duostil.”

Mia vurddii sullii guokte minuhta, muhto orui dego guokte diimmu. Loahpas bođii guhkes ja seakka dievdu. Son guggii vai Mia sáhtii geahččat su čalmmiide, ja buorástahtii.

“Hei, mii du namma lea?” logai son. Sus lei stuora giehta Mia gieđa ektui.

Son geahčai bajás sutnje ja dajai “Mia, M-M-Mia.” Dalle almmái dajai “Hei, mun lean Lemet, mun maid vavddadan/gahkan. Boađe mielde sisa, vai moai besse háleštit/humadit veahá.»

Son ii láven leat nu balus. Manne son dál lei nu njáigu? “Movt dát galgá mannat?”, son jurddašii.

“Mun háliidan, mun háliidan ahte don hálat/humat vai mun sáhtán árvvoštallat du vavddadeami/gahkkama”, dajai Lemet.

Miajurddašii iežainis “iii, mun in háliit, in háliit, in háliit!”. Lemet oinnii ahte lei váttis Miai; son ii lean vuos gearggus čájehit menddo ollu alddis.

De son dajai “Mia, sáhtát go dadjat vihtta dingga dan birra movt lea vavddadit/gahkkat?”

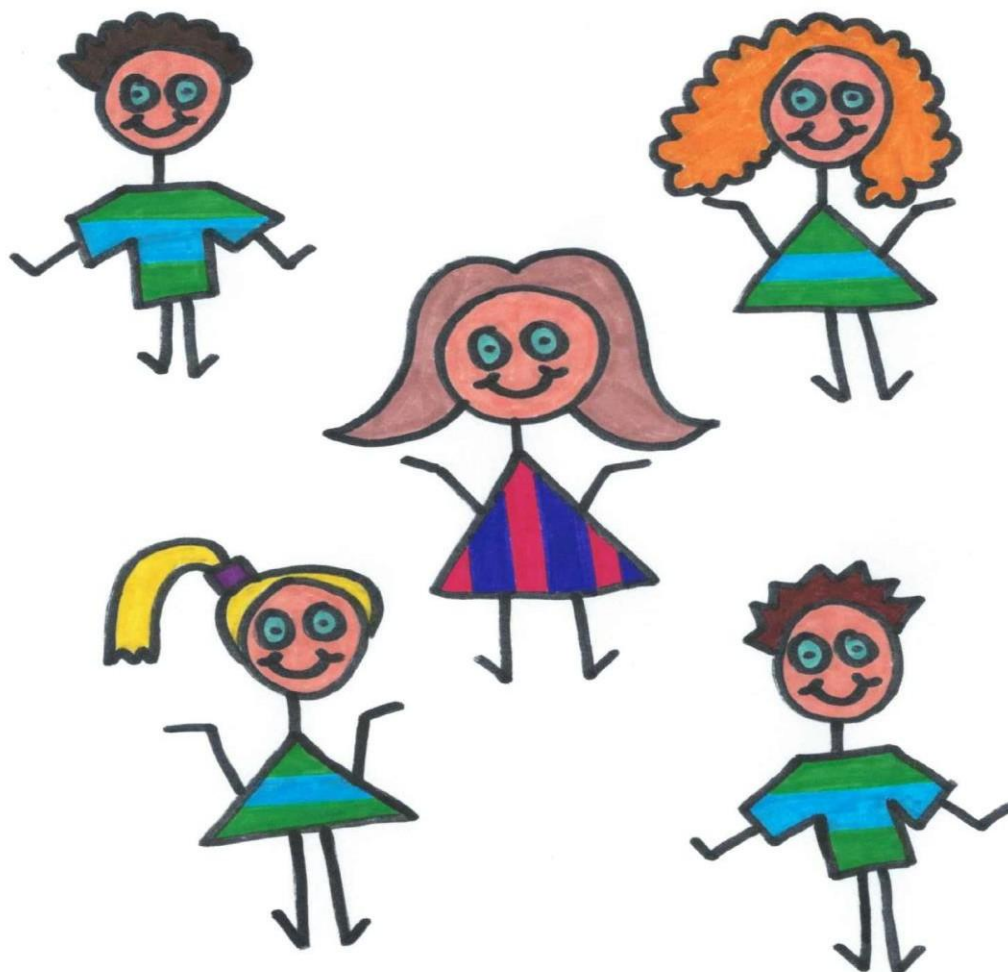
“EARDUDAHTTI, DUŠŠÁSTUM, ŠLUNDUDAHTTI!” láhttestii son. “Dat lea maiddáí HEAĐÁSMUVVI ja LÁITTAS!” Son dovddai iežas nu gievrán maŋnel go lei bidjan vavddadeami/gahkkama sadjái.

Son jurddašii «mannat logopeda lusa ii dáidde almmatge leat nu jallodat?»

Lemet mojjohalai go fuobmái ahte Mia ii lean šat nu balus. “Vavddadeapmi/gahkkan lea dušše unna oasáš mus”, lasihasttii son. “Mun dánssun, mun lean neavttár, mun lean unnaoappáš, mun lean nieida ja mun lean ustit.

Mun lean jierbmái, mun máhtán spánskkagiela ja mun lean váibmil sohkkarii ja njálgáide.”

Fáhkka lei áigi nohkan, “dál moai letne geargan”, dajai Lemet. Áigi lei mannan nu jođánit!

“Ii soaitte leat nu ahkit leat earálágan?”
jurddašii son.

Áigi manná, ja Mia joatká fitnat Lemeha luhtte dan stuora vilges visttis, muhto dat ii oro šat nu balddihahtti báiki. Logopedadiimmut eai leat álo álkit, muhto son oahppá dohkkehit movt son hállá/hupmá ja geahččaladdá reaidduid mat dagahit ahte vavddadeapmi/gahkkan ii šat nu eardut. Son maid oahppá maid son sáhtta vástidit jus soames hárdá su dahje jearrá manne son hállá/hupmá nugo dahká.

Mia bearaš, ustibat ja oahpaheaddjit leat dorjon su mánáidskuvlla čađa. Dál leaba Mia ja Lemet bargame movt Mia sáhtta illudit ságastallat ođđa olbmuiguin nuoráidskuvllas. Lemet bivdá su muitit ahte ii leat vavddadeapmi/gahkkan mii mearrida gii son lea, muhto visot eará suinna.

Mia fuobmágođii ahte son olmmožin lea earenoamáš, juogo son vavddada/gahkká dahje ii. Ii oktage eará leat juste dego son. Ii go leat vuogas?! Vuohki movt son dánsu, lohká, borrá, stoahká, lávlu, boagusta ja hállá/hupmá ii leat seammalágan dego vuohki movt earát dan dahket. Son dahká buot dáid áššiid eará ládje go earát, ja dan dagat don maiddái.

Dá lea Mia muitalus.

“Mii lea du muitalus?”

10-jahkásaš čilge vavddadeami/gahkkama ná:

“Vavddadeapmi/gahkkan lea go darvána sátnái ii ge beasa das eret” - Mia

Fuomášupmi bearašlahtuide:

Muhtomin sáhtta leat váttis hállat/hupmat vavddadeami/gahkkama birra, muhto lea dehálaš leat rabas dan birra. Olbmot geat vavddadit/gahkket, sáhttet dovdut iežaset unnit okto ja sáhttet hállat/hupmat vavddadeami/gahkkama birra heahpankeahhtá jus bearaš lea rabas vavddadeami/gahkkama birra. Go hállá/hupmá bearrašiin vavddadeami/gahkkama birra, de sáhtta leat álkit hállat/hupmat maiddá earáiguin. Rabasvuotta vavddadeami/gahkkama birra addá vejolašvuodaid ohcat rávvagiid ja resurssaid mat leat olámuttos olbmuide geat vavddadit/gahkket, ja sin bearrašiidda. Muhtun resurssat leat dan birra movt logopedat barget vavddademiin/gahkkamiin, movt oažžu oktavuoda eará olbmuiguin geat vavddadit/gahkket (NIFS) ja movt gávdná dieđuid vavddadeami/gahkkama birra neahttaresursain (www.stamming.no, <https://www.statped.no>, www.stutteringhelp.org, www.westutter.org).

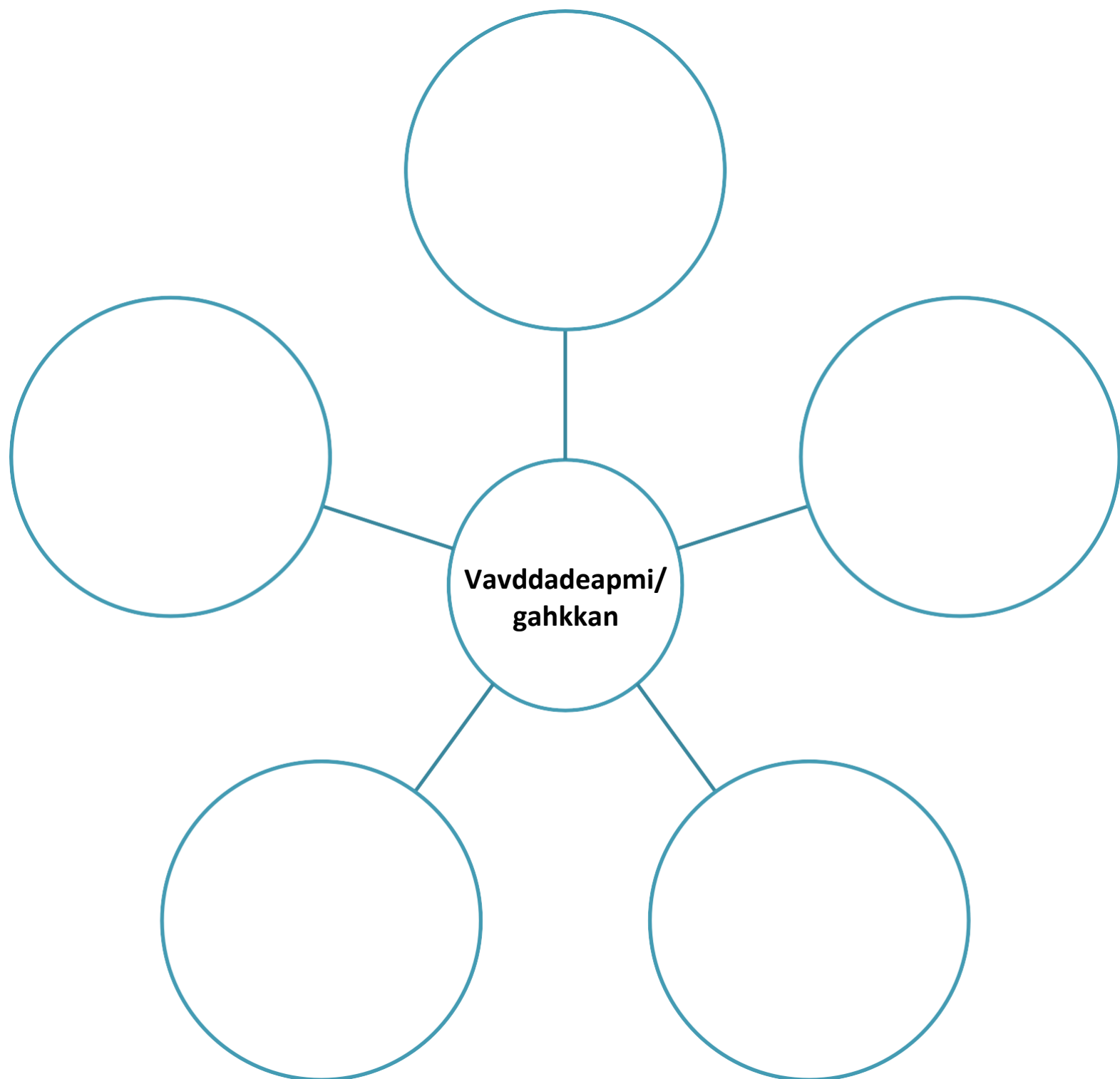
Maid bearaš sáhtta dahkat vai hállá/hupmá vavddadeami/gahkkama birra?

- ◆ Lahkonit siivvut ja várrogasat.
Ovdamearka: *“Mun oainnán ahte dutnje lea muhtomin váttis oažžut sániid olggos. Háliidivččen diehtit makkár dovdu dus lea go dát dáhpáhuvvá, ja don galggat diehtit ahte sáhtát hállat/hupmat muinna dan birra.»*
- ◆ Gávdnat materiála masa olmmoš sáhtta relateret.
Ovdamearka: *Loga girjji eará máná birra geas maid leat muhtin váttut, ja geavat mitalusa vuolggasadjin ságastallamii mánáin su hástalusaid birra vavddademiin/gahkkamiin.*
- ◆ Iskka gávdno go NIFS báikkálašsearvi (doarjajoavku olbmuide geat vavddadit/gahkket) doppe gos don orut. Dát sáhtta leat oadjebas báiki gos sáhtta earáiguin ságastallat vavddadeami/gahkkama birra.

Rávvagat logopedii:

- ◆ Jeara rabas jearaldagaid go álggahat ságastallama vavddadeami/gahkkama birra. Ovdamearkka dihte: *“Dieđát go manne don leat mu luhtte odne?”*
- ◆ Jeara maid máná diehtá vavddadeami/gahkkama birra ja siđa máná hutkat iežas definišuvnna. Doaibma: *geavat guoros jurddakárta mii lea čuovvovaš siiddus ja bivdde máná dadjat vihtta ášši das maid vavddadeapmi/gahkkan mearkkaša sutnje.*
- ◆ Bargga daiguin osiiguin hállamis/hupmamis main lea stuorámus mearkkašupmi mánái.
Ovdamearka: *Jeara mánás makkár ávkki son áiggošii logopedadiimmuin. Háliida go máná oažžut kontrolla vavddadeami/gahkkama badjel? Háliida go máná leat eanet njuovžil eanas áiggi? Háliida go máná geavahit hállan-/hupmanreaidduid erenoamáš dilálašvuodain? Ulbmil lea ahte logopedadiimmut galget leat positiiva vásáhusat olbmuide geat vavddadit/gahkket, ja dat galggašii leat guovddázis diimmuin.*

Maid mearkkaša vavddadeapmi/gahkkan dutnje? Čále vihtta ášši

Maid logopeda bargá?

Sii deaivvadit olbmuiguin geat
háliidit veahki
hállamii/hupmamii

Sii addet ráđiid ja rávvagiid
gulahallama birra

Gos sii barget?
-skuvllain ja mánáidgárddiin
-buohcceviesuin
-rávesolbmuidoahpahas
- PP-bálvalusas (pedagogalaš
psykologalaš bálvalusas)

Sii barget sihke mánáiguin ja
rávesolbmuiguin!

Dán dagat logopedain ovttas:
-stoagat ja spealat
- logat girjjiid ja geahčat
govaid
-háleštat/humadat suinna

Manne berret oažžut veahki
logopedas?
-sii beroštit earáin
- sii háliidit veahkehit olbmuid
geain lea giella- ja/dahje
hállan-/hupmanváddu
- don sáhtát hállat/hupmat
iežat dovduid birra

Engelasgillii sii gohčoduvvojit
Speech Therapists dahje SLPs.

Mii dáhpáhuvvá logopedadiimmus?

Logopeda várra jearrá muhtun gažaldagaid vai beassá oahpásmuvvat dutnje. Sii háliidit dávjá diehtit veahá dan birra movt dus lea vavddademiin/gahkkamiin, ja mainna háliidivččet bargat logopedadiimuin.

Logopeda bargá daiguin mihttomeriiguin maid doai leahppi bidjan, ovdamearkka dihte go lohka-beahtti girjiid, geahččabeahtti govaid, speallabeahtti spealuid, stoahka-beahtti dahje dušše ságastallabeahtti.

Logopeda čállá dávjá notáhtaid dađistaga, ja bádde jiena dahje filbme videokámerain/neahttadulbosiin. Sivvan dása lea vai muitá maid doai leahppi hállan/hupman, ja vai beassá geahččat mii dáhpáhuvvá du vavddademiin/gahkkamiin go doai geahččaleahppi iešguđetge reaiduid. Váldoulbmil lea veahkehit du, ja geahččat veahkeha go dat maid doai bargabeahtti.

lešguđetlágan hállan-/hupmanreaidut

Litna álgu

- Daja sáni litnásit ja fanahala jietnadagaid. Galggašii gullot dego jietnadagat gessojuvvojit oktii
- " Hááááááárjeeeeeehaaaaaalluuuuuuu-llllllllllitnaaaaaa-ááááááálgguuuuuuu."

Eakto- dáhtolaš

- Válljet vavddadit/gahkkat eaktodáhtolaččat almmá viggamušaid haga
- "Hár hár hárjehallu eaktodáhtolaččat vav vav vavddadit / gah gah gahkat

Gehppes guoskkahat

- Gehppes guoskkahat dahká hállama/hupmama unnit gealdagasas. Jurddaš ahte njuovčča guoskkaha sajiid njálmis geahppadit dahje ahte baksamat mannet várrogasat oktii. Hárjehala movt garra hállan/hupman dovdo litna hállama/hupmama ektui.
- " Hárjehallu gehppes guoskkahaga!"

Geassá- deapmii (pull-out)

- Geassádit gulul eret vavddadan-/gahkkádilálašvuodas. Geavat reaiduid nugo litna álgima dahje gehppes guoskkahaga vai álkit beasat eret vavddadan-/gahkkádilálašvuodas.
- "Hárjehallu ppp (boddu ovdalگو várrogasat čoavddát sáni) pullout."

Kanselleren /molsun

- Divtte vavddadeami/gahkkama geavvat, mana dasto maŋos ja daja sáni ođđasit litna vugiin.
- "Hárjehal-hal-hal-lu (boddu) hárjehaaaaaallu molsuma"

Gieđahallat hárdima ja givssideami

Muhtomin earát hárdet earáid go eai ipmir/ádde manne sii leat earáláganat. Sáhtta leat lossat go muhtun boagusta dus, ja lea váttis diehtit maid don galggat vástidit. Dá leat muhtun evttohusat maid sáhtát geavahit go hárdahalat du vavddadeami/gahkkama dihte.

Čilge: soaitá veahkehit čilget manne don hálat/humat eará láchkai ja ahte don it veaje dasa maidege. Don soaittát leat vuosttaš olmmoš, gean sii leat deaivan, gii vavddada/gahkká. Jus don muitalat dan birra, de soaittát sáhttit hehttet ahte earát hárdahallet vavddadeami/gahkkama geažil boahtteáiggis?

Leage rehálaš: Dieđit dan olbmui ahte dutnje šaddá váivi go earát boagustit das movt don hálat/humat. Go don muitalat movt don vásihat dili, de soaitá nubbi áddet/ipmirdit ahte vavddadeapmi/gahkkan ii leat ášši mas boagusta.

Ráhkkan: Ovttas logopedain sáhtát maid gávdnat eará vugiid mo sáhtát vástidit go soames hárdá du dahje jearrá manne don hálat/humat nugo dagat.

Juogat: Ale bala hállamis/hupmamis ustibiiguin, váhnemiiguin, oahpaheddjiin dahje logopedain váttisvuodaid birra mat dus leat eará mánáiguin. Dus soaitá buorránit dilli jus earáiguin hálat/humat dáid áššiid birra.

Muitte: Vaikko lea váivi hárdahallat, de lea ortnegis leat dat gii don leat. Juohkehaččas lea juoga mii dahká sin veaháš earáláganin.

Gitu

Glenn Weybright ja Dr. Jennifer Larsen
doarjaga ovddas dáinna muitalusain. Mii maiddái giitit Sarah
Cabalkačáppa govaid ovddas.